

Uvod

Kako završavamo ovo devetnaesto izdanje *Ekonomije*, američko gospodarstvo zapada u duboku recesiju i najozbiljniju financijsku krizu od Velike depresije 1930-ih. Savezna vlada uložila je stotine milijardi dolara kako bi zaštitila osjetljivu mrežu američkoga i svjetskoga financijskog sustava. Obamina administracija surađivala je s Kongresom kako bi izglasalo najveći paket poticaja u američkoj povijesti. Gospodarska previranja, kao i način na koji zemlje reagiraju na njih, oblikovat će američko gospodarstvo, njegovo tržište rada i svjetski financijski sustav u godinama koje slijede.

Međutim moramo zapamtiti da se financijska kriza u razdoblju od 2007. do 2009. pojavila nakon više od pola stoljeća spektakularnog povećanja životnih standarda najvećega dijela svijeta, a posebice onih koji žive u bogatim zemljama Sjeverne Amerike, Zapadne Europe i Istočne Azije. Ljudi pitaju: „Hoće li dvadeset i prvo stoljeće ponoviti uspjeh prethodnoga? Hoće li se bogatstvo nekolicine proširiti na siromašne zemlje? Hoće li se četiri jahača ekonomske apokalipse – glad, rat, onečišćenje okoliša i depresija – proširiti na Sjever? Imamo li mudrosti preoblikovati svoje financijske sustave tako da mogu nastaviti osiguravati investicije koje su dosad generirale gospodarski rast? I što bismo trebali misliti o prijetnjama okolišu poput globalnog zatopljenja?”

To su pitanja kojima se bavimo u ovom izdanju *Ekonomije*.

Rastuća uloga tržišta

Možda biste mogli pomisliti kako će napredak dovesti do smanjenog zanimanja za ekonomska pitanja, ali paradoksalno, razumijevanje trajnih istina ekonomije postalo je još važnije u poslovima ljudi i naroda. Oni koji pamte povijest prepoznaju da je kriza koja je zaprijetila financijskim tržištima u dvade-

set i prvom stoljeću pandan bankovnim panikama ranijih razdoblja.

Na velikoj sceni svijet je postao sve povezaniji kako računala i komunikacije stvaraju još konkurentnije globalno tržište. Zemlje u razvoju poput Kine i Indije – dvaju divova koji su se sve donedavno oslanjali na centralno planiranje – trebaju čvrsto razumijevanje institucija tržišnoga gospodarstva žele li dostići životne standarde bogatih. Istovremeno postoji rastuća zabrinutost oko međunarodnih ekoloških problema i potrebe postizanja dogovora kako bi se očuvala naša dragocjena prirodna baština. Sve te fascinantne promjene dio su moderne drame koju nazivamo ekonomijom.

Ponovno rođenje EKONOMIJE

Više od pola stoljeća ova knjiga predstavlja standard u podučavanju osnova ekonomije u učionicama Amerike i diljem svijeta. Svako novo izdanje okuplja najbolja razmišljanja ekonomista o tome kako tržišta djeluju i o tome što društvo može učiniti za poboljšanje životnih standarda ljudi. Ali ekonomija se duboko izmijenila od prvoga izdanja knjige koje se pojavilo 1948. godine. I zato što je ekonomija iznad svih živih organizama koji se razvijaju, *Ekonomija* se iznova rada sa svakim izdanjem kako autori dobivaju uzbudljivu mogućnost predstaviti najnovija razmišljanja modernih ekonomista i pokazati kako materija može pridonijeti uspješnijem svijetu.

Naš je zadaća stoga sljedeća: želimo predstaviti jasan, točan i zanimljiv uvod u načela moderne ekonomije i institucije američke i svjetske ekonomije. Naš je prvotni cilj dati pregled ekonomije, a čineći to, naglašavamo osnovna načela ekonomije koja će opstati duže od današnjih vijesti s naslovnica.

DEVETNAESTO IZDANJE

Kako se ekonomija i svijet oko nje razvijaju, tako se razvija i ova knjiga. Naša filozofija nastavlja naglašavati šest osnovnih načela koja obilježavaju ranija izdanja, kao i ovo.

1. Temeljne istine ekonomije. Ekonomija se često čini kao beskrajan proces novih zagonetki, problema i nedoumica. Ali kao što nas je naučio iskusan učitelj, postoji nekoliko osnovnih koncepata koji podupiru ekonomiju. Jednom kad se ovlada tim osnovnim konceptima, učenje je brže i ugodnije. *Zato smo odlučili usredotočiti se na jezgru ekonomije - na te trajne istine koje će biti jednako važne u dvadeset i prvom stoljeću kao što su bile u dvadesetom.* Mikroekonomski koncepti poput oskudnosti, efikasnosti, dobitaka od specijalizacije i načela komparativne prednosti bit će ključni koncepti sve dok sama oskudnost postoji. U makroekonomiji naglašavamo dva središnja pristupa: kejnesijansku ekonomiju za razumijevanje poslovnih ciklusa te neoklasični model rasta za razumijevanje dugoročnih trendova rasta. Unutar tih okvira utvrđeni pristupi poput funkcije potrošnje pojavljuju se uz nove razvoje u financijskoj makroekonomiji.

2. Inovacije u ekonomiji. Ekonomija je postigla značajan napredak u razumijevanju uloge inovacija. Naviknuti smo na brzinu inovacija računalnih programa, od kojih se vrti u glavi, a novi proizvodi i programi pojavljuju se mjesečno. Internet revolucioniira komunikacije, a širi se i na trgovinu.

Osim toga, naglašavamo inovacije u samoj ekonomiji. Ekonomisti su na svoj način mislioci, inovatori i izumitelji. Povijest pokazuje da ekonomske ideje mogu proizvesti plimni val kada se primijene na probleme iz stvarnoga svijeta. Među važnim inovacijama koje razmatramo nalazi se primjena ekonomije na naše ekološke probleme putem dozvola za onečišćenje kojima se trguje. Objašnjavamo kako je bihevioristička ekonomija promijenila pogled na teoriju potrošača i financije. Jedna od najvažnijih inovacija za našu zajedničku budućnost upravo je odnos prema globalnim javnim dobrima poput klimatskih promjena, a analiziramo i nove načine borbe protiv međunarodnih problema okoliša, uključujući pristupe poput Protokola iz Kyota. Također moramo pratiti inovacije u ekonomskoj politici, poput promjenjivog pristupa Federalnih rezervi monetarnoj politici.

3. Malo je prekrasno. Opseg ekonomije tijekom posljednjih pola stoljeća značajno se povećao. Zastava ekonomije vijori nad njezinim tradicionalnim teritorijem - tržištem, ali pokriva i ekologiju, pravne studije, statističke i povijesne metode, umjetnost, spolnu i rasnu diskriminaciju, čak i obiteljski život. Ali u svojoj srži ekonomija je znanost izbora, što znači da mi kao autori moramo izabrati najvažnija i najustrajnija pitanja za ovaj tekst. U pregledu, kao i u obroku, malo je dobro jer je probavljivo.

Odabir tema za ovaj tekst tražio je mnogo teških odluka. Kako bismo odabrali ove teme, pratili smo predavače i vodeće znanstvenike kako bismo odredili ono što je ključno za informirano građanstvo i novu generaciju ekonomista. Sastavili smo listu glavnih ideja i pozdravili se s materijalom koji smo proglasili zastarjelim ili nebitnim. *U svakoj fazi pitali smo se je li materijal, prema našoj najboljoj procjeni, nužan za studentovo razumijevanje ekonomije dvadeset i prvog stoljeća.* Tek onda kada je tema prošla taj test, uključena je u knjigu. Rezultat je te kampanje knjiga koja je u odnosu na nekoliko ranijih izdanja izgubila četvrtinu svoje težine, a u odnosu na prethodno odrezana su tri poglavlja. Ekonomija poljoprivrednoga gospodarstva, sindikati, marksistička ekonomija, pogreška količine rada i ekonomija zdravlja srezane su kako bi se napravilo mjesta za modernu financijsku teoriju, realne poslovne cikluse i globalna javna dobra.

4. Pitanja ekonomske politike za današnje vrijeme. Mnogim studentima draž ekonomije predstavlja upravo njezina važnost za javne politike. Devetnaesto izdanje naglašava i makroekonomske i mikroekonomske politike. Kako ljudska društva rastu, počinju vladati okolišem i ekosustavima prirodnoga svijeta. Ekonomija okoliša studentima pomaže razumjeti eksternalije povezane s ekonomskom aktivnosti i zatim analizirati različite pristupe kojima bi se ljudska gospodarstva učinila kompatibilnim prirodnim sustavima. Novi primjeri oživljavaju temeljna načela makroekonomije.

Drugo je područje od velike važnosti financijska i monetarna ekonomija. Potpuno smo reorganizirali obradu tih područja. Ranije je naglašavana količina novca kao primarni kanal kojim središnja banka utječe na gospodarstvo. Taj pristup više ne odražava stvarnost modernih financijskih sustava. Danas Fed svoje politike provodi ciljanjem na kratkoročne ka-

matne stope i osiguravanje likvidnosti za financijska tržišta. S devetnaestim izdanjem te promjene u potpunosti uključujemo u tri središnja poglavlja.

5. Rasprave oko globalizacije. Posljednje desetljeće svjedočilo je snažnim borbama oko uloge međunarodne trgovine u našim gospodarstvima. Neki tvrde da se pad zaposlenosti u američkoj prerađivačkoj industriji dogodio zbog izvoza poslova u Indiju i Kinu. Imigracija je bila vruća tema, osobito u zajednicama s visokim stopama nezaposlenosti. Bez obzira na uzroke, Sjedinjene Američke Države svakako su se suočile sa zagonetkom brzog rasta proizvodnje i vrlo sporog rasta zaposlenosti u prvom desetljeću dvadeset i prvog stoljeća.

Jedna od velikih rasprava proteklih godina bavila se „globalizacijom”, koja se odnosi na rastuću ekonomsku povezanost različitih zemalja. Amerikanci su naučili da nijedna zemlja nije ekonomski otok. Imigracija i međunarodna trgovina imaju dalekosežne učinke na raspoloživa dobra, cijene koje plaćamo i nadnice koje zarađujemo. Terorizam može stvoriti pustoš u domaćem gospodarstvu, dok rat uzrokuje glad i smanjuje životne standarde u Africi. Nitko ne može u potpunosti razumjeti učinke rastuće trgovine i kapitalnih tijekova bez pomnog izučavanja teorije komparativne prednosti. Vidjet ćemo kako tijekom financijskoga kapitala ima ogroman učinak na obrasce trgovine te ćemo pokušati razumjeti zašto siromašne zemlje poput Kine štede, dok su bogate zemlje poput Sjedinjenih Američkih Država zajmoprimci. Devetnaesto izdanje nastavlja povećavati materiju posvećenu međunarodnoj ekonomiji i interakciji između međunarodne trgovine i domaćih ekonomskih događanja.

6. Jasnoća. Iako postoji mnogo novih elemenata devetnaestog poglavlja, zvijezda vodilja našega hodočašća u pripremanju ovog izdanja bile su jasnoća i jednostavnost. Studenti ulaze u predavaonice s različitim predznanjem i s mnogim predrasudama o tome kako svijet funkcionira. Naš zadatak nije mijenjati njihove vrijednosti. Umjesto toga, nastojimo pomoći studentima da shvate trajna ekonomska načela kako bi ih mogli bolje primijeniti – kako bi svijet učinili boljim mjestom za sebe, svoje obitelji i svoje zajednice. Razumijevanju ništa ne pomaže bolje od jasnog i jednostavnog izlaganja. Mučili smo se nad

svakom stranicom kako bismo poboljšali ovaj pregled osnova ekonomije. Primili smo tisuće komentara i prijedloga od nastavnika i studenata i njihove smo savjete uključili u devetnaesto izdanje.

Izborna građa

Predmet ekonomije predaje se u obliku jednostranalnih pregleda pa sve do intenzivnih jednogodišnjih i poštovanja vrijednih tečajeva. Ovaj je udžbenik oprezno oblikovan kako bi odgovarao svim situacijama. Ako pohađate brži tečaj, cijelit ćete opreznu slojevitost naprednijih materijala. Jako kratki tečajevi mogu preskočiti napredne dijelove, pokrivajući srž ekonomske analize bez gubitka žice za ekonomsko zaključivanje. Ova knjiga izazvat će i najnaprednijega mladog znanstvenika. Uistinu, mnogi vodeći ekonomisti današnjice izjavili su da su se od svojih početaka sve do doktorata oslanjali na *Ekonomiju*.

Oblik

Devetnaesto izdanje upošljava proširen skup slikovnih oznaka u tekstu, kao i materijala za pomoć u prikazivanju središnjih tema. Pronaći ćete različite oznake za upozorenja goluždramim ekonomistima, primjere ekonomije na djelu i biografske materijale o velikim ekonomistima prošlosti i sadašnjosti. Ali te središnje teme ne stoje same za sebe u izdvojenim okvirima. Umjesto toga, uključene su u sama poglavlja tako da ih studenti mogu iščitavati i vidjeti kako one opisuju temeljnu materiju. Imajte na umu te odjeljke kako budete prolazili kroz tekst. Radi se o sljedećem:

- upozorenja za studente koja govore da bi trebali stati i uvjeriti se da su razumjeli neki težak ili suptilan zaključak;
- zanimljivi primjeri ili primjene analiza često predstavljaju jednu od glavnih inovacija moderne ekonomije;
- biografije važnih ekonomista.

Novi elementi u ovom izdanju uključuju nova pitanja na kraju poglavlja s posebnim naglaskom na kratke probleme koji pojačavaju razumijevanje glavnih pojmova obrađenih u poglavlju.

Pojmovi otisnuti **masnim slovima** u tekstu označavaju prvo pojavljivanje i definicije najvažnijih riječi koje tvore rječnik ekonomije.

Ali te promjene nisu nimalo izmijenile središnju stilsku vodilju koja je *Ekonomiju* vodila od njezina

prvog izdanja: korištenje jednostavnih rečenica, jasnih objašnjenja i jezgrovitih tablica i dijagrama.

Za one koji prvo preferiraju makroekonomiju

Iako je, poput prethodnog izdanja, i ovo izdanje oblikovano tako da najprije obrađuje mikroekonomiju, mnogi predavači još uvijek više vole započeti s makroekonomijom. Mnogi drže da studenti početnici makroekonomiju smatraju pristupačnijom te da će brže razviti zanimanje za ekonomiju ako se prvo susretnu s pitanjima makroekonomije. Mi smo ekonomiju podučavali na oba načina te smatramo da oba slijeda jednako dobro funkcioniraju.

Kakva god bila vaša filozofija, ovaj je tekst oprežno oblikovan upravo za nju. Predavači koji se prvo bave mikroekonomijom mogu neposredno slijediti poglavlja. Oni koji se žele prvo pozabaviti makroekonomijom trebali bi prijeći izravno s prvog na peti dio, znajući da su izlaganja i upute skrojene prema njihovim potrebama.

Usto, za potrebe tečajeva koji ne pokrivaju cijelu materiju, devetnaesto izdanje dostupno je u dva izdanja s mekim koricama – *Mikroekonomija* (od prvog do osamnaestog poglavlja cjelovitog teksta) i *Makroekonomija* (prvo i treće poglavlje, zatim petnaesto, devetnaesto te trideset i prvo poglavlje cjelovitoga teksta).

Dodatna pomagala za nastavu i učenje

Studenti ovog izdanja imat će velike koristi od *Study Guidea* (op. prev. – Vodič za učenje). Taj pomno oblikovani dodatak pripremio je Walter Park s American Universityja, koji je s nama blisko surađivao na ovom prerađenom izdanju. Kada se koristio u raspravama u učionicama i kada se upotrebljavao za samostalno učenje, potvrdilo se da daje zapanjujuće rezultate. Postoji *Study Guide* za cjeloviti tekst, kao i njegova mikroverzija i makroverzija. *Study Guide* dostupan je u elektroničkom obliku za *online* kupnju ili je zapakiran s udžbenikom, a pristupa mu se putem kartičnoga koda.

Usto, predavači će pronaći *Instructor's Resource Manual*, koji je za ovo izdanje ažurirao Carlos Liard-Muriente s Central Connecticut State Universityja, te *Test Bank*, koji je u potpunosti revidirao Craig Jumper s Rich Mountain Community Collegea. Ti dodaci nevjerojatno su korisni za planiranje tečajeva i

pripremu različitih skupina tekstova u papirnom ili elektroničkom obliku. Dijagrami i slike u ovom izdanju također se mogu vidjeti elektronički kao slajdovi u PowerPointu. Slajdovi se mogu skinuti s naše internetske stranice (www.mhhe.com/samuelson19e). Stranica također sadrži sažetke poglavlja, samoocjenjujuće kvizove za vježbu, internetska pitanja i poveznice na internetske stranice koje se predlažu za daljnje istraživanje na kraju svakoga poglavlja.

Ekonomija u doba računala

Elektroničko doba revolucioniralo je način na koji znanstvenici i studenti mogu pristupati informacijama. Informacijska revolucija omogućuje pristup ekonomskim statistikama i istraživanjima. Važno je obilježje devetnaestog izdanja odlomak „Ekonomija i internet”, koji se javlja prije prvoga poglavlja. Taj mali odlomak daje putokaz ekonomske zemlje na Informacijskoj superautocesti.

Osim toga, svako poglavlje na kraju uključuje ažurirani dio s prijedlozima za dodatnu literaturu i internetske adrese koje se mogu iskoristiti za produblivanje studentova razumijevanja ili za pronalaženje podataka i primjera.

Zahvale

Ova knjiga ima dva autora, ali mnogo suradnika. Jako smo zahvalni kolegama, recenzentima, studentima i zaposlenicima McGraw-Hilla za njihov doprinos pravovremenom završetku devetnaestog izdanja *Ekonomije*. Kolege s MIT-ja, Yalea i ostalih institucija, među kojima su William C. Brainard, E. Cary Brown, John Geanakoplos, Robert J. Gordon, Lyle Gramely, Gerald Jaynes, Paul Joskow, Alfred Kahn, Richard Levin, Robert Litan, Barry Nalebuff, Merton J. Peck, Gustav Ranis, Herbert Scarf, Robert M. Solow, James Tobin, Janet Yellen i Gary Yohe, ljubavno su dali svoje komentare i prijedloge.

Usto, imali smo koristi od neumorne predanosti onih čije je iskustvo u podučavanju osnova ekonomije ugrađeno u ovo izdanje. Osobito smo zahvalni recenzentima devetnaestog izdanja. Oni su:

Esmael Adibi, *Chapman University*
 Abu Dowlah, *Saint Francis College*
 Adam Forest, *University of Washington, Tacoma*
 Harold Horowitz, *Touro College*

Jui-Chi Huang, *Harrisburg Area Community College*
 Carl Jensen, *Iona College, New Rochelle*
 Craig Jumper, *Rich Mountain Community College*
 Carlos Liard-Muriente, *Central Connecticut State University*
 Phillip Letting, *Harrisburg Area Community College*
 Ibrahim Oweiss, *Georgetown University*
 Walter Park, *American University*
 Gordana Pesakovic, *Argosy University, Sarasota*
 Harold Peterson, *Boston College*
 David Ruccio, *University of Notre Dame*
 Derek Trunkey, *George Washington University*
 Mark Witte, *Northwestern University*
 Jiawen Yang, *George Washington University*

Studenti s MIT-ja i Yalea, kao i drugih fakulteta i sveučilišta, služili su kao „nevidljivi fakultet”. Oni su nas stalno izazivali i testirali, pomažući nam učiniti ovo izdanje manje nesavršenim od prethodnoga. Iako ih je previše da bismo ih izdvojili, njihov je utjecaj utkan u svako poglavlje. Nancy King pomogla je oko logistike u New Havenu kada je posao trebalo privesti kraju. Posebno smo zahvalni Caroleen Verly, koja je pročitala rukopis i dala mnogo prijedloga za njegovo poboljšanje. Zahvalni smo dr. Chenu koji je pripremio ekonomske globuse i pregledao rukopis.

Projekt bi bio nemoguć bez vještog tima iz McGraw-Hilla koji je njegovao knjigu u svakoj fazi. Posebno bismo htjeli zahvaliti, kronološkim redom pojavljivanja na sceni: Douglasu Reineru, Karen Fisher, Noelle Fox, Susanne Reidell, Lori Hazzard, Mattu Baldwinu i Jen Lambert. Ova skupina vještih profesionalaca preobrazila je mnogo megabajta i papira u dotjerano umjetničko djelo.

RIJEČ SUVERENOM STUDENTU

U povijesnim knjigama čitali ste o revolucijama koje su civilizaciju potresle u korijenu – religijski sukobi, ratovi za politički liberalizam, borbe protiv kolonijalizma i imperijalizma. Prije dvadeset godina ekonomske revolucije u Istočnoj Europi, bivšem Sovjetskom Savezu, u Kini i drugdje rastrgale su ta druš-

tva. Mladi ljudi srušili su zidove, srušili su postavljene vlasti i borili se za demokraciju i tržišnu ekonomiju zbog nezadovoljstva centraliziranim socijalističkim vladama.

Studenti poput vas marširaju, čak odlaze u zatvor kako bi se izborili za pravo učenja radikalnih ideja i učenja iz zapadnih udžbenika poput ovoga, u nadi da će uživati u slobodi i ekonomskom boljitku demokratskih tržišnih ekonomija.

Intelektualno tržište

Što je zapravo tržište za koje se zalažu studenti u represivnim društvima? Na stranicama koje slijede učite ćete o tržištima dionica i obveznica, tržištima meksičkog peza i europskih eura, nekvalificiranih radnika i visokoobrazovanih neurokirurga. U novinama ste najvjerojatnije čitali o bruto domaćem proizvodu, indeksu potrošačkih cijena, Fedu i stopi nezaposlenosti. Nakon što završite temeljito izučavanje poglavlja u ovom udžbeniku, znat ćete točno što ti pojmovi znače. Ono što je još važnije, razumjet ćete ekonomske sile koje ih određuju i na njih utječu.

Ali postoji i tržište ideja, tržište na kojem natjecateljske škole ekonomista promiču svoje teorije i pokušavaju uvjeriti svoje kolege znanstvenike. U poglavljima koja slijede naći ćete pošten i nepristran pregled razmišljanja intelektualnih divova našega područja – od ranih ekonomista poput Adama Smitha, Davida Ricarda i Karla Marxa do onih suvremenih poput Johna Maynarda Keynesa, Milтона Friedmana i Jamesa Tobina.

Živjeli!

Kako započinjete svoje putovanje u zemlju tržišta, razumljivo je ako ste nestrpljivi. Ali budite hrabri. Mi vam zapravo zavidimo, studentima početnicima, jer prvi put krećete istraživati uzbudljivi svijet ekonomije. To je uzbuđenje koje nažalost možete doživjeti samo jednom u životu. Prema tome, dok vaše putovanje počinje, mi vam želimo sretan put!

Paul A. Samuelson
 William D. Nordhaus